

SUOMEN MIELENTERVEYSSEURAN ASiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 7.11.2017 klo 10 (HE 100/2017 vp hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi)

Alkoholilain kokonaisuudistus on sisältää monia tarkoituksenmukaisia ajanmukaistuksia alkoholilainsäädäntöön, mutta eräiltä osin hallituksen esitys on vakavassa ristiriidassa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteiden kanssa. Hallituksen esityksen keskeinen ongelmakohta liittyy nelosoluen ja nelosoluiden vahvuista ns. limuviinon ruokakauppamyyntiin. Lakiesitys noin 15-kertaistaisi nelosoluen ja nelosoluen vahvuisten siidereiden myyntipisteiden määrän. Limuviinon osalta saatavuus kasvaisi vielä enemmän, koska limuviinoissa nykyinen prosenttiraja ruokakaupoissa on II-oluen tasolla.

Saatavuuden lisääntymisen myötä osa nykyisten miedompien juomien kulutuksesta korvautuisi vahvemmillä oluilla, siidereillä ja limuviinoilla. Tämä kulutuksen "väkevoityminen" kasvattaisi alkoholin kokonaiskulutusta vaikka litroilla mitattuna kulutus säilyisi ennallaan. Saatavuuden lisääntyminen ja ruokakauppamyynnistä aiheutuva nelosoluiden ja limuviinon hintojen lasku lisäisi kuitenkin kulutusta myös litramääräisesti.

Alkoholin saatavuus ja hinta ovat keskeiset alkoholinkulutukseen vaikuttavat mekanismit. Kulutuksen muutokset puolestaan näkyvät suoraan alkoholikuolemista ja muissa alkoholihaitoissa. On valitettavaa, että kokonaiskulutuksen merkitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä pyritään säännöllisesti kyseenalaistamaan julkisessa keskustelussa ja näin herättämään mielikuvia siitä, että asia olisi jollain tavoin kiistanalainen. Kotimaisen ja kansainvälisen tutkimustiedon valossa on selvää, että saatavuutta rajusti lisäävä ja hintoihin alentavasti vaikuttava alkoholilain uudistus lisäisi sekä kulutusta että alkoholihaittoja Suomessa.

Erityisen huolestuttavaa on se, että alkoholilain uudistus todennäköisesti lisäksi nuorten alkoholinkäyttöä sekä litramääräisesti että käytettyjen alkoholijuomien väkevoitymistä. Varhain aloitettu alkoholinkäyttö vaarantaa nuoren fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen ja ennakoit myös aikuisiän alkoholihaittoja. Aivot ovat noin 25 ikävuoteen asti erityisen herkat alkoholin aiheuttamille vaurioille; nuorena tapahtunut alkoholinkäyttö voi vaikuttaa pysyvästi muistiin ja oppimiskykyyn.

Mielenterveyteen liittyvät vaikutukset

Suomessa esiintyy kansainvälisesti verrattuna paljon esimerkiksi masennusta ja itsemurhia. Työkyvyttömyyseläkkeistä noin puolet on mielenterveysperustaisia. Mielenterveyden häiriöiden vuosikustannukseksi yhteiskunnalle on laskettu noin viisi miljardia euroa.

Alkoholi on yksi psyykkisen pahoinvoinnin keskeisistä taustatekijöistä. Alkoholi aiheuttaa masennusta, ahdistusta, unihäiriöitä ja psykooseja. Merkittävällä osalla masennuksesta kärsivistä on masennusta vaikeuttava alkoholiongelma. Vaikutus on myös ylisukupolvinen: vanhempien alkoholin käyttö vaikuttaa lasten mielenterveyteen kehitysvammaisuutta aiheuttavasta sikiön alkoholioireyhtymästä aikuisiän psyykkiseen haavoittuvuuteen. Aikuisiällä esiintyvien mielenterveyden ongelmien taustalla on usein lapsuudessa koettua vanhempien alkoholin käyttöön liittyvää kaltoinkohtelua ja turvattomuutta.

Alkoholi on merkittävin yksittäinen syy sille, ettei suomalaisten mielenterveydessä ole havaittavissa samanlaista myönteistä kehitystrendiä kun väestön fyysisessä terveydessä.

Alkoholiongelmat ja suomalaiselle juomistavalle tyypillinen humalahakuisuus linkittyvät voimakkaasti mielenterveyteen – mitä humalahakuisempaa juominen on ja mitä enemmän haasteita henkilön alkoholin käyttöön liittyy, sitä heikompi on koettu mielenterveys.

Alkoholin ja mielenterveyden häiriöiden voimakas yhteys näkyy esimerkiksi tilastoissa, joissa on verrattu myydyn alkoholin määrää ja psykiatrian hoitovuorokausia alueella. Mitä suurempi tilastoitu alkoholin myynti alueella on, sitä enemmän alueella käytetään psykiatrian sairaansijoja.

Alkoholipolitiikka ja itsemurhat

Itsemurhakuolleisuus on Suomessa edelleen huomattavan korkealla tasolla esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna. Kunnittainen vaihtelu itsemurhien määrässä kulkee käsi kädessä kunnan itsemurhakuolleisuuden kanssa: mitä suurempi keskimääräinen alkoholinkulutus, sitä suurempi itsemurhakuolleisuus. Myös yksilötasolla itsemurhien yhteys alkoholinkäyttöön on ilmeinen. Noin puolet itsemurhan tehneistä miehistä kärsii alkoholismista tai alkoholiongelmista. Noin puolet suomalaisten miesten itsemurhista tehdään alkoholin vaikutuksen alaisina.

Alkoholipoliittisten päätösten vaikutuksista itsemurhakuolleisuuteen on olemassa kansainvälistä tutkimustietoa. Alkoholipolitiikan liberalisoinnin myötä itsemurhien määrä on lisääntynyt esimerkiksi Kanadassa, kun taas alkoholipolitiikan tiukennukset ovat vähentäneet itsemurhien määrää esimerkiksi Sloveniassa, Virossa ja Venäjällä. Erityisesti alkoholin saatavuuden tiukennuksilla (ja 21 vuoden ikärajan käyttönotolla) on havaittu yhteys itsemurhien vähentymiseen.

Suomessa alkoholinkulutuksen ja itsemurhakuolleisuuden yhteys näkyy muiden muassa viime vuosikymmenten itsemurha- ja alkoholinkulutustilastoista. 1990-luvun alusta vuoteen 2005 jatkunut aleneva kehitys itsemurhien määrässä pysähtyi ja jäi sahaamaan paikoilleen, kun alkoholin kulutus kasvoi Suomessa voimakkaasti vuoden 2004 alkoholiveronalennusten ja Viron EU-jäsenyyden jälkeen. Uudestaan itsemurhien määrä lähti laskuun vuonna 2010, jolloin myös alkoholinkulutuksen kasvu oli taittunut ja palannut laskevalle uralle.

Tutkimusnäytön perusteella on selvää että laki esitetyssä muodossaan lisäisi itsemurhia. Mikäli hallituksen esitys hyväksytään, tarvitaan sekä mielenterveyspalveluihin että itsemurhien ehkäisytyöhön lisäresursseja.

Suomen Mielenterveysseuran lausunnon pääkohdat:

- *Aiottu alkoholin saatavuuden helpottaminen tulee heijastumaan lisääntyvinä mielenterveysongelmina sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Alkoholin saatavuuden lisääminen tulee lisäämään mielenterveyspalveluiden tuottamiseen liittyviä kustannuksia, psykiatrisen sairaanhoidon tarvetta, itsemurhia sekä alkoholipsykooseja.*
- *Esitys aiheuttaisi toteutuessaan merkittävää haittaa väestön mielenterveydelle myös ylisukupolisesti.*
- *Hallituksen esitys on ristiriidassa sekä hallituksen omien terveys- ja hyvinvointipoliittisten että myös talous- ja elinkeinopoliittisten tavoitteiden kanssa.*
- *Ruokakaupoissa, kioskeissa ja huoltamoilla myytävien oluiden ja siidereiden alkoholipitoisuutta ei tule nostaa nykyisestä 4,7 prosentista. Ns. limuviinoja ei tule vapauttaa ruokakauppoihin, kioskeille ja huoltamoille.*